

Ozana Iveković

NEZAOBILAZNI KAMILO TOMPA

Martina Petranović

Kamilo Tompa i kazalište

HAZU i ULUPUH, Zagreb, 2017.

Godine 2015. ULUPUH (Udruga likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske) te Odsjek za povijest hrvatskog kazališta HAZU pokrenuli su biblioteku *Kazališna likovnost u knjizi*. Idejne začetnice projekta, Ivana Bakal i Martina Petranović, zaključile su da postoji potreba za objavljivanjem monografija o likovnim umjetnicima (scenografima, kostimografima, oblikovateljima svjetla, kazališnim fotografima, lutkarima, dizajnerima plakata) kako bi se njihov doprinos umjetnosti teatra istaknuo i valorizirao.

Prva takva monografija, iz pera Martine Petranović, posvećena je svestranom likovnom umjetniku i scenografu Kamilu Tompi. Zašto baš njemu? Zato što je dao veliki doprinos razvoju moderne scenografije u Hrvatskoj, zato što je kao pedagog umnogome utjecao na cijelu generaciju kazališnih scenografa i kostimografa te, naposljetku, zato što je jedan od osnivača ULUPUH-a. Još jedan bitan razlog, može se zaključiti iz monografije, jest i taj što se o

Tompi u kazališnoj i stručnoj javnosti premalo zna i premalo govori, a njegove su zasluge takve da bi pad u zaborav bio upravo nedopustiv.

Iako je Marina Baričević početkom devedesetih godina prošlog stoljeća objavila sveobuhvatnu monografiju o Tompi, Martina Petranović se poduhvatila pisanja monografije *Kamilo Tompa i kazalište* zato što je smatrala da kazališni aspekt Tompina rada valja posebno osvijetliti, a pronašla je i analizirala i građu koja ju je poduprla u takvu stajalištu. O Kamilu Tompi i danas mnogo govore njegovi učenicima i prijatelji poput Ivica Antolčića i Ljubice Wagner koja je i napisala jedan od uvodnih tekstova ovoj monografiji govoreći o Tompinjivosti važnosti u njezinu životu.

Kamilo Tompa, piše Martina Petranović, bio je svestran čovjek i likovni umjetnik koji je duboko vjerovao u važnost likovnih umjetnosti za društvo u cjelini, iako ta važnost nije tako neposredno uočljiva kao kod nekih drugih umjetničkih grana. To ga je njegovo uvjerenje poticalo na pedagoški, ali i na širi društveni angažman. Primjerice, isticao je izvornu snagu dječjeg crteža, ali i dječjeg likovnog stvaralaštva u cjelini te je stoga i sam sudjelovao u osnivanju i radu Centra za dječji crtež pri Savezu društava *Naša djeca*.

Njegovi su umjetnički interesi i eksperimenti bili vrlo široki te su obuhvaćali slikarstvo, keramiku, vez, crtni film i lutkarstvo, a važan je i njegov teorijski rad u području likovnih umjetnosti, a posebice kazališne likovnosti. Sudjelovao je u radu umjetni-

čkog društva *Pučki teatar* i skupine *Zemlja* između dva svjetska rata sve do njihove zabrane što pokazuje njegov interes i za izvaninstitucionalno djelovanje i socijalnu angažiranost.

Posebno je važno spomenuti da je početkom pedesetih godina 20. stoljeća, na poziv Branka Gavella, na tadašnjoj Akademiji za kazališnu umjetnost, osnovao i vodio Odsjek za scenografiju te i predavao budućim scenografima i kostimografima. Nažalost, taj je Odsjek nakon desetak godina ugašen tako da u Hrvatskoj dugo nije bilo studija kazališne likovnosti. U tom su smislu pozitivna promjena novootvoreni studiji na Umjetničkoj akademiji u Osijeku.

Kamila Tompu su osobito zanimala igre svjetlosti i sjena s kojima je posebno eksperimentirao radeći lutkarske scene. Sudjelovao je i u radu na prvom lutkarskom filmu u Hrvatskoj *Plaćivica* koji je nastao u hrvatsko-češkoj produkciji, a bavio se također i crtanim filmom. Ovaj je likovni umjetnik svojim portretima kazališnih umjetnika te crtežima i slikama inspiriranima kazalištem bio jedan od najznačajnijih portretista i slikara hrvatskog kazališnog života u drugoj polovini 20. stoljeća.

Martina Petranović dokumentirano i analitički piše o svim područjima Tompina djelovanja koja su na bilo koji način povezana s kazalištem, no najveću pozornost posvećuje analizama autorovih scenografija nastalih u suradnji sa značajnim kazališnim redateljima svoga vremena. Analizira tako velike promjene u scenografiji koje su nastupile u pedesetim godi-

nama prošlog stoljeća, a kojima je dionikom pa i pokretačem bio i Kamilo Tompa. Možda nije naodmet napomenuti kako je na Tompin interes za scenografiju uvelike utjecao veliki slikar i scenograf Ljubo Babić poznat po suradnji s Brankom Gavellom osobito na predstavama Shakespearea i Krležje. S Gavellom radi i sam Tompa, a redatelji s kojima je ostvario posebno plodnu suradnju su Mladen Škipljan i Vlado Habunek. Značajna su i njegova scenografska ostvarenja u predstavama čije režije potpisuje Joško Juvancić.

Martina Petranović, u svojim analizama scenografija Kamila Tompe ističe njihovu metaforičnost i likovnu čistoću te odmah od doslovnosti socrealizma. Autorova rješenja tako dočaravaju ideju djela i njegova uprizorenja, a skoro su uvijek metafora i za unutrašnja stanja likova. Često je, ističe autorica, koristio tamne i zagasite boje, no upotpunjavao ih je i drugim bojama i tonovima u skladu s idejom samog prizora ili predstave u cjelini.

Hrvatski scenski prostor obogatio je prepoznatljivim scenografskim rukopisom, radeći na oslobađanju scene od jednostavne i jednostrane narativnosti i zalažući se za sugestivnost i metaforičnost scenografskih rješenja te za iskazivanje prostora, vremena i stila djela minimalnim i reduciranim izražajnim sredstvima – panoima, praktikablama, kosinama, stubama; bojom i svjetlom; naznakama i simbolima. (Petranović, 2017: 192)

Ova je monografija cjelovito obuhvatila kazališni rad Kamila Tompe te je akcent stavila na ono što je u njemu

najznačajnije i najupečatljivije. Autorica Tompinim scenografijama pristupa analitički i što je posebno važno spomenuti, teatrološki, jer „čita“ i vrednuje scenografska rješenja u horizontu cjeline kazališne predstave. To je, čini mi se, jedini ispravan pristup kazališnoj likovnosti ako se o njoj govori s teatrološkog aspekta. Dakako, M. Petranović poznaje i u svoj rukopis uklapa i likovne kategorije koje su nužne kako bi se kazališna likovnost stavila u kontekst cjeline kazališnog ostvarenja. K tomu, ova je knjiga od dvjestotinjak stranica likovno sjajno opremljena i dizajnirana s brojnim reprodukcijama Tompinih scenografija i ostalih njegovih kazališno-likovnih djela.

Nadam se da je ona samo početak ovog značajnog izdavačkog poduhvata koji stručnu i širu javnost želi upoznati s kazališnim likovnjacima i tako popuniti važnu bjelinu koja je, glede kazališne likovnosti, prisutna u teatrološkoj struci. Bitno je da se pri tome likovna komponenta kazališne predstave promatra ravnopravno s drugima te da se umjetnike koji je stvaraju dostojno valorizira i stručno popratiti.